

нього особисто альтернатив поведінки у конкретних ситуаціях життєдіяльності. Цей рівень позначений гармонійним співвідношенням зовнішнього і внутрішнього емоційного інтелекту [2, с. 204-206]. Така розлога рівнева структура свідчить про глибинну основу емоційних процесів і підкреслює важливість емоційного інтелекту.

Д. Гоулман зазначав, що емоційний інтелект може виявитися настільки ж потужним критерієм рівня розвитку особистості, як і IQ, а іноді потужнішим [1, с. 77]. Концепція емоційного інтелекту «перекинула місток» між афектом (емоціями взагалі) та інтелектом, збагативши розуміння обох феноменів [2, с. 201]. Гоулман називає чистий тип людини з високим IQ (тобто без урахування емоційного інтелекту) «карикатурою інтелектуала, який чудово орієнтується в царині наукової думки, але абсолютно не пристосований до звичного життя» [1, с. 95]. Важливим є баланс між емоційним і раціональним розумом (емоції несуть необхідну інформацію для роботи раціонального мозку, а раціональний мозок відсіює, а деколи й блокує інформацію, що надходить від емоцій), що свідчить про взаємодію IQ та EQ [1, с. 42].

Сьогодні актуальна і поширена практика впровадження технологій критичного мислення у навчальний процес. Вважається, що «найбільш успішними є саме ті заняття, на яких учнів заохочують думати самостійно та критично мислити. Зазвичай уроки, на яких використовуються ці технології, проводяться у вигляді дискусії, бесіди, з чим пов'язані так звані рівні запитань (низький та високий) Ці запитання мають спрямовуючий характер, та є основним інструментом вчителя на уроці. Критичне мислення, безумовно, має раціональний характер, тобто знаходження відповідей на будь-які питання раціональним шляхом [5, с. 13-15].

Щодо емоційного навчання – це менш поширена практика. Гоулман наводить кілька прикладів американських шкільних програм з емоційним навчанням: програма SEL (програма «соціального й емоційного навчання»), курс «Наука про себе» у «Новій школі» у Сан-Франциско, «Програма творчого вирішення конфліктів» у Нью-Йорку. Так, предметом «Науки про себе» є почуття – як власні, так і ті, що виникають у стосунках з іншими [1, с. 446]. Карен Стоун Мак-Каун, засновниця «Нової школи» й розробниця навчального курсу «Наука про себе» зазначає: «засвоєння знань відбувається невідривно від почуттів дитини. Для успішного навчання емоційна грамотність є такою важливою, як і вміння рахувати й читати». Отож програми, націлені на усунення конкретних прогалин в емоційних і соціальних навичках, які лежать в основі таких проблем, як агресивність або депресія, можуть виявитися надзвичайно ефективними амортизаторами для дітей» [1, с. 446-447]. Педагогам і психологам слід звернути увагу на те, що підлітковий вік є найбільш сприятливим для розвитку IQ та EQ. Процес навчання має бути спрямований насамперед на формування емоційних навичок, оскільки низка підліткових злочинів здійснюється саме через емоційну безграмотність. Це спричинено особливістю емоційного розуму: він реагує набагато швидше, ніж раціональний розум. Така спритність виключає виникнення осмислених аналітичних роздумів, що є ознакою мислячого розуму [1, с. 492]. Саме тому емоційна грамотність є конститутивною у подоланні неспроможності раціонально мислити. **Висновки.** Отже, критичне мислення та емоційний інтелект є базовими взаємопов'язаними структурами особистості. Виховати гармонійно розвинену особистість можна лише поєднавши програми розвитку емоційного інтелекту із програмами розвитку критичного мислення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гоулман Д. Емоційний інтелект / Д. Гоулман [пер. з англ. С. –Г. Гумецької]. – Х: Харків: Віват, 2018.–512 с.
2. Носенко Е. Емоційний інтелект як інтегративна динамічна властивість добродійної особистості: компонентна структура, рівні вияву / Е. Носенко // Педагогічна і психологічна науки в Україні.– 2012.– Т.2: Психологія, вікова фізіологія та дефектологія.– С. 200-211
3. Освітні технології у короткому вигляді: навчально-методичний посібник / О.І. Янкович, М. М. Романищенко, М. М. Бойко, Н. М. Лупак, Л. М. Паламарчук.– Тернопіль:Астон, 2013.– 160 с.
4. Терно С. Чому важливо розвивати критичне мислення учнів / С. Терно // Історія в школах України.– 2011.– №10.– С. 30-34
5. Технології розвитку критичного мислення учнів / Кроуфорд А., Саул В., Метьюз С., Макінстер Д.– Київ: Плянди.– 2006.– 220 с.
6. Фрейре П. Формування критичної свідомості / П. Фрейре .– Київ: Юніверс, 2003.–176 с.
7. Халперн Д. Психологія критического мышления. [Електронний ресурс]https://www.ereading.club/bookreader.php/110655/Halpern_Psihologiya_kriticheskogo_myshleniya.html

Щудло С.

Науковий керівник – доц. Розумович О. А.

ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІСТИЧНОГО СВІТОГЛЯДУ ЗА ТВОРОМ ЛАМЕТРИ

« ЛЮДИНА – МАШИНА »

Формування філософії Нового часу відбувається в період кардинальних політичних, соціальних, економічних змін. Однак зміна філософських орієнтацій зумовлена передусім впливом науки, зокрема природознавства. Поворот до чуттєвого, емпіричного пізнання дійсності зумовлює небувале зростання фактичних даних у різних галузях як науки, що формувалася, так і у виробничій і соціальній сфері [5, 148].

Історичний період Нового часу, включаючи епоху Просвітництва. У середині XVIII ст. у Франції і трохи пізніше в Німеччині викликає широкий суспільний рух - Просвітництво. Власне, свій початок Просвітництво бере ще з XVII ст., біля його джерел стояли Френсіс Бекон і Рене Декарт. Представники Просвітництва - Вольтер, Руссо, Даламбер, Ламетрі, Дідро, Гельвецій, Гольбах багато зробили для створення «Енциклопедії наук, мистецтв і ремесел». Основний зміст суспільного руху - критика: критика феодальних поглядів, критика релігійного марновірства, критика схоластики як форми філософствування, критика авторитетів та ін. Не випадково XVIII ст. називали віком розуму і заперечувальних доктрин. [3].

Важливе місце серед ідей просвітництва посідає концепція раціоналістичного пізнання світу Р. Декарта, адже він поставив на перше місце розум, довівши роль досвіду до простої практичної перевірки даних інтелекту. Декарт прагнув розробити універсальний метод для всіх наук, виходячи з теорії раціоналізму, що передбачала наявність в людському розумі вроджених ідей, які багато в чому визначають результати пізнання. В історії філософії Р. Декарт залишився як філософ-дуаліст: в основі буття він виділяв дві самостійних субстанції – матеріальну і духовну.

Світ, Всесвіт у Декарта – величезний механізм, вони мають свою історію і мінливі. Початковий імпульс до існування і розвитку світу дав Бог, але згодом його розвиток визначається силою матерії. Декарт одним з перших, хоча і на механістичній основі, розробив ідеї еволюції і провів їх через всі області вчення про природу – від появи світил і планет до виникнення рослин, тварин і людини. У теорії наукового пізнання метод Р. Декарта – аналітичний або раціоналістичний. Рух думки від простого до складного, через достовірність думки і буття мислячої істоти він йде до достовірності буття речей[2].

Однак, французький матеріаліст Жюльєн Офре де Ламетрі не поділяв поглядів Декарта. Ламетрі не погоджувався з Декартом, який зводив суть матерії до протяжності. Адже є істинно суттєва її внутрішня властивість - здатність до активності і чутливості. Ця властивість на рівні людського організму втілюється у формі душі, свідомості. Ламетрі намагається поєднати досягнення емпіризму та раціоналізму XVII ст., вирішити основні суперечності цих протилежних методологій наукового пізнання. Ламетрі вважав, що розум є надійним керівником у пошуках істини, коли спирається на дані чуттєвого досвіду та перевіряється ним. І ці думки він висвітлював у своїй знаменитій праці «Людина – машина» [1].

Мета нашої роботи полягає в аналізі праці Жюльєн Офре де Ламетрі «Людина – машина», та в простеженні механістичного світогляду філософа.

Актуальність дослідження зумовлена посиленням інтересом сучасної філософії до потрактування даної праці.

У своїй знаменитій праці «Людина – машина» Жюльєн Офре де Ламетрі послідовно поширює картезіанську схему «живої машини» на людину, твердячи, що людина – не більше, ніж тварина, але заявляє, що людина відрізняється від вищих тварин лише ступенем розвитку розуму. Але саму людину він вивчає як машину, ґрунтуючись на законах механіки, вважаючи, що дослідження механіки людського тіла автоматично приведе до розкриття сутності його чуттєвої і розумової діяльності. «Душа – тільки рушійний початок, відчувача матеріальна частка мозку, яку можна вважати головним елементом усієї живої машини» – казав філософ [4].

У цьому творі Ламетрі піддає критиці Декартівське вчення про дві субстанції (матеріальну і ідеальну, «протяжність» і мислення), яке вважає абсолютно довільним. «Неначе Декарт сам бачив їх і вважав», вигукує він і відкрито заявляє себе прихильником існування одного тільки матеріального початку. Джерелом пізнання людини Ламетрі вважає виключно медицину. Філософ говорить про вплив всіляких фізичних умов на життя душевне, - вплив хвороби і здоров'я, в дії на душу опіуму, вина, кави та ін. речовин, - і навіть їжі. «Англієць тому грубі і злісні, що вони їдять сире м'ясо». Яка – небудь дурниця, якась маленька фібра, вигукує він, - що – небудь, чого не в змозі відкрити найтонша анатомія, могло б зробити з Еразма і Фонтенеля дурнів. Тому, на думку Ламетрі, перша заслуга людини є її організація. Виховання - друга нагорода, або перевага. Із цих джерел впливають всі таланти і моральні досконалості людей [2].

Розбираючи підстави моральності, Ламетрі заперечує необхідність для неї релігійної опори. Він не відкидає безумовно буття вищої істоти, але все-таки атеїзм не виключає, на його думку, моральності. За деякими виразами можна навіть думати, що Ламетрі не тільки сам був атеїстом, але і вважав, що доти світ не буде щасливим, доки не буде атеїстичним. Безсмертя Ламетрі допускає як безсмертя матерії і її руху, бо крім матерії і руху він у «Людині-машині» нічого не визнає. Що рух і життя належать організму, матерії, а не дії духу, Ламетрі доводить посиланням на чисто фізіологічні досліди.

У цій праці Ламетрі людина дійсно трактується як машина, хоча і досить складна. "Людина настільки складна машина, - зазначає він, - що абсолютно неможливо скласти собі про неї ясну ідею, а отже, дати точне визначення". Проте, з його точки зору, в людині все влаштовано механічно. "Зупинимось докладніше, - пише Ламетрі, - на цих пружинах людської машини. Усі життєві якості властиві тваринам, природні та автоматичні рухи відбуваються завдяки їх дії. Дійсно, тіло машинально здригається, уражене жахом при вигляді несподіваної

прізви; повіки, як я вже говорив, опускаються під загрозою удару; зіниця звужується при світлі з метою збереження сітчастої оболонки і розширюється, щоб краще бачити предмети в темряві; пори шкіри механічно закриваються взимку, щоб холод не проникав в середину. Що стосується духовного, ідеального і тому подібного, то Ламетрі вважає, що це вигадки теологів. Душа - це "позбавлений змісту термін, за яким не криється ніякої ідеї і яким здоровий розум може користуватися лише для окрилення тієї частини нашого організму, яка мислить". Та ж сама "машина", яка переміщується поверхнею Землі, стверджує Ламетрі, вона ж і мислить. Що стосується суті мислення, то думка, на його погляд, є лише "здатністю відчувати" і "мисляча душа є не що інше, як чуттєва душа, спрямована на споглядання ідей і на міркування".

Інакше кажучи, Ламетрі не визнає якісного відмінності між почуттям і мисленням, між відчуттями і мислячими душами, як це було у Аристотеля і Декарта. Ламетрі, як і інші сенсуалісти, зводить мислення до відчуття. При цьому він відкидає локківське поняття рефлексії, хоча говорить про те, що мисляча душа, на відміну від чуттєвої, спрямована на споглядання ідей і на міркування. Але ж споглядати ідеї і зовнішні тіла - далеко не одне й те саме.

Разом з тим, при всьому своєму натуралізмі і механіцизмі, Ламетрі надає значення освіті. "Якщо організація людини, - пише він, - є першою її перевагою і джерелом всіх інших, то освіта є другою її перевагою. Машина тим і відрізняється від людини, що її не треба утворювати. І якби людина була машиною, то освіта не могло б змінити її натури, і вона залишалася б "освіченою машиною".

Звичайно, уподібнення людини машині може і навіть має викликати іронічні асоціації. Але безкомпромісна матеріалістична позиція Ламетрі загострила проблему людини, яка пов'язана насамперед із проблемою душі. Є вона у людини? Або її немає? А якщо вона є, то що собою являє? Якщо вона - частина організму, "машини", як стверджує Ламетрі, то вона повинна бути якось просторово локалізована, отже, вона є тілом. Її можна виокремити, показати і т.д. Якщо ж це не так, то душа ідеальна, вона є протилежністю тіла за всіма своїми параметрами. "Всі філософські системи, котрі розглядали людську душу, - пише Ламетрі, - можуть бути зведені до двох основних: перша, більш давнього походження, є система матеріалізму, друга - система спіритуалізму".

Отже, Ламетрі першим у філософії Нового часу будував свої філософські узагальнення про природу не лише на основі механіки, а й осмислюючи результати біологічних та частково хімічних досліджень. Визначним досягненням Ламетрі було також усвідомлення ним того, що походження людства неможливо пояснити лише біологічними факторами, яке він обґрунтував у своїй паці. «Це моя система, - каже Ламетрі на закінчення «Людини – машини», - або, скоріше, якщо я не помиляюся, сама істина. Вона коротка і проста, і нехай проти неї заперечує, хто хоче».

ЛІТЕРАТУРА

1. Великі мислителі Заходу/Пер. з англ. В. Федорина. – М.: КРОН –Прес, 1998. - 800 с. – Серія « Академія»
2. Нарський Ігор Сергійович Західноєвропейська філософія XVIII століття
3. Рассел, Бертран. Історія західної філософії / Пер. з англ. Ю. Лісняка, П. Тарашука. — К.: Основи, 1995. — 759 с. — ISBN 5-7707-5611-X.
4. Філософія: Логос, Софія, Розум: Підруч.для студ.вищ.навч.закл. / Кремень В.Г, Ільїн В.В.
5. Філософія: мислителі, ідеї, концепції: Підручник / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн. - К.: Книга, 2005. - 528 с.

Шама Т.

Науковий керівник – доц. Григорук А. А.

СЕРЕДНІЙ РАБОВЛАСНИЦЬКИЙ МАСТОК І РИНОК В ПЕРІОД ПІЗНЬОЇ РЕСПУБЛІКИ

Внаслідок розвитку рабовласницьких господарств в Середній Італії починаючи з другої половини III ст. до н.е. до кінця II ст. до н.е. склалась цілковито нова для Стародавньої Італії форма господарювання — рабовласницький масток з комбінуванням різних сільськогосподарських культур і домінуванням однієї з них, орієнтованої не тільки на місцеві і ближні міські центри, але і на далекі області Італії. У господарстві такого типу все підлягало одній меті, а саме витягу постійного і максимального доходу [1, с. 90]. Для цього господарям була потрібна ретельна організація управління господарством. Їх побажання були виражені Марком Порцієм Катонем Старшим (234-149 рр. до н.е.), який у своєму трактаті «De agricultura» («Про землеробство» або «Землеробство») розкриває головні аспекти ведення подібного господарства, зокрема, аграрний, технічний, юридичний і організаційний. Катон переважно зупиняється тільки на найважливіших для власників рабовласницьких вілл питаннях [1, с. 90]. Трактат, швидше за все, був адресований вузькому колу осіб, однак, набув значної популярності і поширення, що підтверджується використанням його авторами-агрономами пізніших часів [2; 3].